

lását is. A könyv a XIX. században felszabaduló, illetve ujonnan alakuló Szerbia és Bulgária viszonyainak ismertetésével végződik. Megállapítja, hogy az új szerb állam megalakulása a keleti kérdés kedvező alakulásának és a szerb nép vitézségének eredménye.

Braun műve mint az első önálló szempontú, forrástanulmányokon alapuló, németnyelvű történeti összefoglalás jó szolgálatára lesz a balkáni szláv népek multja iránt érdeklődőknek. Tömör, tárgyilagos előadásánál, a magyar vonatkozásokat is helyesen látó világos okfejtésénél fogva számunkra is használható kézikönyv. Kívánatos volna, hogy a szerző tollából a balkánszlávok történetének következő fejezete, a berlini kongresszus utáni rész is mielőbb napvilágot lásson.

EPERJESSY KÁLMÁN

Embersors a szovjetéletben.

Az ész szakadatlan vívja harcait a kavargó történelemmel s népek és korok meg-megújuló kísérletezéssel próbálják meg „egyetlen átfogó, eligazító elv érvényesítésével“ boldogabbá rendezni az emberiség sorsát. A valóság ellen lázadó értelemnek soha olyan monumentális arányú kísérlete a Föld egész multjában nem történt, amelyet az orosz bolsevizmus végzett, a hatalom korlátlan birtokában egyetlen kegyelmet nem ismerő laboratóriummal változtatva Európa legnagyobb országát. Amikor napjainkban a bolsevizmus festette proletárálmok titkát lépésről-lépésre előretörve fegyvereink segítik megfejtéshez, különösen értékelnünk kell Kovrig Béla kiváló

tárgyismerettel írt beszámolóját a véres kísérlet mérlegéről (*Embersors a szovjetéletben*. Budapest, 1941. 124 l. Athenaeum). A könyv ugyanis a tudós adattiszteletét és a szépíró művészi készségeit egyesítve szinte megdöbbentő életközelségbe hozza az olvasóhoz ez elszántságában oly titokzatossá vált világot, s szűk keretei közt is egész teljességében tárja fel a szovjet-életforma képét.

A bolsevizmus kísérlete Kovrig szerint a legalaposabb munkát a parasztság tönkretételében végezte. A földéhes orosz paraszt a világháború után a földosztás reményében siet otthonába; itt azonban kollektív gazdasági formával találja szemben magát. Ellenáll és olyan arányban szegényedik, hogy Lenin visszavonulva maga kénytelen elismerni: rendszere elszámította magát. A „szociálistikus visszavonulásának“ eredménye a kulák, a lassan megizmosodó paraszt-kapitalista, aki a mezőgazdaság átmeneti fellendülésével magához vonja a szovjetállamot tartó ipari munkásság jelentékeny részét. Ipari munkásság nélkül azonban nincs bolsevizmus! Iparosítani Oroszországot és benne természetesen a parasztot is! — születik meg a jelszó. Megteremtik az első ötéves tervet, amelynek be nem vallott célja a fellendülő ipar számára haszontalan parasztkisbirtokoknak elpusztítása. Kolhozok, kollektív nagygazdaságok születnek most mesterségesen, erőszakkal, amelyek át tudják venni az ipar céljait szolgáló gépesített gazdálkodási formát. A jómódú kulák szívósan és harcosan ellenszegülő magatartása hat millió paraszt kivégzésére és elbujdosására vezetett. 1933-ban a nyomás enyhül: a parasztság legalább bizonyos állatállomány fölötte rendelkezhetik „szabad piaci“

értékesítési lehetőségekkel. Ez is alig enyhíti azonban a kolhozok rabszolgáinak nyomorúságos életét. A termelés csökken, vele együtt a kivetett adó: a termények 28—33%-ának beszolgáltatása fokozatosan nyomja alá a muzsik életszínvonalát. A szovjetállamban, íme, nem a mezőgazdaság fejlesztése, hanem a paraszt kommunista nevelése, „boldogítása“ az első feladat.

Nem kevésbé biztos hozzáéréssel rajzolja meg Kovrig a bolsevikki szellemmel átitatott, kommunista életforma szerint élő ipari munkásságnak, a Szovjetunió dédelgetett gyermekének tragédiáját. A fejlődés első korszakában e réteg számának emelése, a munkabérek ezzel együttjáró relatív csökkenése, az üzemek kiszájtása után a régi szakképzett vezetők elűzése a termelés nagymérvű visszaeséséhez, a munkanélküliség erős emelkedéséhez, végül a munkások faluravándorlásához vezetett. Így vesztette el Moszkva és Pétervár lakosságának 45, illetve 71%-át! A „munkásboldogító kísérlet“ tovább folyik. Trockij útmutatásai szerint militarizálják az ipart, bevezetik az általános munkakötelezettséget, és ezzel megteremtik az ipari jobbgátságot kötetlen munkaidővel, sztrájkjog és fizetéses szabadság nélkül. Egyik túlzás a másikat követi: bevezetik a munkateljesítményt végsőkig feszítő sztahanov-rendszert s az ötnapos munkahetet. Ez utóbbival „halálos csapást mérték a hagyományos vasárnapra, mert a minden hatodik napra eső munkaszünet egymásutánját úgy szervezték meg, hogy az lehetőleg különböző hétköznapokra essen, és ezzel a beosztással lehetetlenné tették, hogy az egész ipari munkásságnak közös szabadnapjai legyenek, ami-

kor a családtagok és barátaik együtt időzhetnek.“ A munkabéranarchia miatt megindult munkásvándorlás készítette végül a bolsevikki rendszert arra, hogy az államot tegye meg az egyetlen munkaadónak. Eszerint „a munkás köteles a Szovjetunió bármelyik vidékén és bármelyik, számára kijelölt szakmában azt a munkát elvállalni, amelyet a munkaügyi népbiztosság előírt.“ Így a bolsevizmus az ember legprimitívebb szabadságjogának eltiprásáig jutott.

A továbbiakban Kovrig könyve a hajdani harmadik társadalmi osztálynak, az értelmiségnek fejlődésben és eredményekben hasonló sorsát írja le kimerítően. Ez az osztály maga idézte fel a szellemeket: a dekabristák forradalma, az orosz liberalizmus, a szlavofil ideológia egyaránt részes a Szovjet megszületésében, így menthetetlenül elbukva önmagát ítélte halálra. A nihilizmusból és a nyugatról jött marxizmusból született bolsevizmus végülis kormányprogramként irtotta az értelmiségi réteget. Egyenlő elbánásban részesültek a papok, tanítók, ipari tisztviselők, az új proletárirodalom megteremtésétől elzárkózó írók. „Az intelligencia nagy része felőrlődött a forradalmi irányzatok, a különböző kommunista hatalmi csoportok küzdelmében. Azok buktak a legmélyebbre, akiket a legmagasabbra emelt a forradalmi hullám. Kiveszett a szabadság, amely a szellemi munkának tápot ad. Márpedig szellem és szabadság nélkül nem lehet értelmiség.“

Kovrig művének legmeggrázóbb fejezetét azután az orosz nő és az orosz ifjúság tragikus életének megelevenítése nyújtja. A nő „felszabadítása“, a törvényes házasság „zsarnokságának“ megszüntetése,

a családi élet és nemi tisztaság elleni propaganda, az orosz fiatal-ság rendszeres „felvilágosító“ oktatása, a kollektív apaság és a kollektív gyermekség szörnyű jelenségei a lépcsői az Oroszországot teljes erkölcsi anarchiába taszító ördögi munkának. A szülőtlen gyermek a Komzomolban, a Kommunistá Ifjak Szövetségében „nevelődik“, vagy 9 milliomod magával „emberordas“-ként kóborol a végtelen orosz mezőkön.

Átfogó és világos képet kapunk még a szovjetállamkeret kialakulásáról, mibenlétéről, működéséről, a szovjet pénzügyek alakulásáról, a rubel haláltusájáról is. Kievvvel foglalkozva Kovrig visszatekint a multba, a Napoleon—Hitler párhuzam a jelen erőviszo-

nyait boncolgatja, az ukrán megújhodásról írt sorai a jövőbe mutatnak.

Könyve befejezéseként megállapítja Kovrig, hogy a Szovjetunióban a tömeg semmit sem nyert, de mindent elveszített. Az emberboldogítás nagy kísérlete nem végződött a várt eredményel. Tény azonban, hogy a propaganda hevítette bolsevista szemlélet gondolkodás nélkül ismétli a „világmegváltás“ szövegeit. A bolsevizmus nagy belső ellenmondásával, a kísérletből leszűrt legfontosabb tanulsággal zárul ez elgondolkodtató munka: „Embertelenül az embert nem lehet boldogítani.“

ALPÁR GYULA

Erdély.

Útmutató Erdély vendégei számára. A kolozsvári egyetem tanárainak közreműködésével összeállította Prinz Gyula, Pécs.

A 20 éves rabságból hozzánk visszatért észak-erdélyi országrészt földrajzi, történelmi, művelődés-és művészettörténeti megvilágításban mutatja be ez a könyvecske, megismertetve Erdély sajátos lelkiségét, népességét, ennek szokásait, kultúráját, népi művészetét, művészeti emlékeit, építészeti remekeit. Aki Erdélyországot közelebbről is meg akarja ismerni, ezen útmutatás alapján bizvást elindulhat: Nagyváradtól, ettől a félig erdélyi jellegű várostól elkalauzolja az erdélyi fővárosra, Kolozsvárra át egészen Székelyföldre, a hófödte csúcsok, mélybenéző tavak és illatos fenyvesek világába. Az útvonalak hosszát pontosan jelzi, a városok érdekességeit és nevezetességeit részletesen felsorolja; több térkép segít a tá-

jékozódásban, a szépnyomású képmellékletek pedig elének varázsolják a gyönyörű tájakat, a téli és nyári sportolásra alkalmas helyeket és a természeti szépségekben gazdag gyógy-, üdülő- és nyaralóhelyeket. A közlekedési lehetőségeket (vasút, autóbusz, kocsik), a legjobb összekötővonalakat, egy-egy nagyobb gócpontból a kirándulási lehetőségeket mind megemlíti.

Ez a könyvecske azonban nem egyszerű útikalauz, több ennél: „megismertet ennek a kis országnak képével és lelkével és felhívja a figyelmet arra, miképpen kelljen közeledni hozzá“ —, egyszer-mind vágyat is kelt ennek a gyönyörű, „fatornyos hazának“ mielőbbi megismerésére.

N. L.